Evropská komise

Podrobný průvodce autorským právem pro výzkumné pracovníky

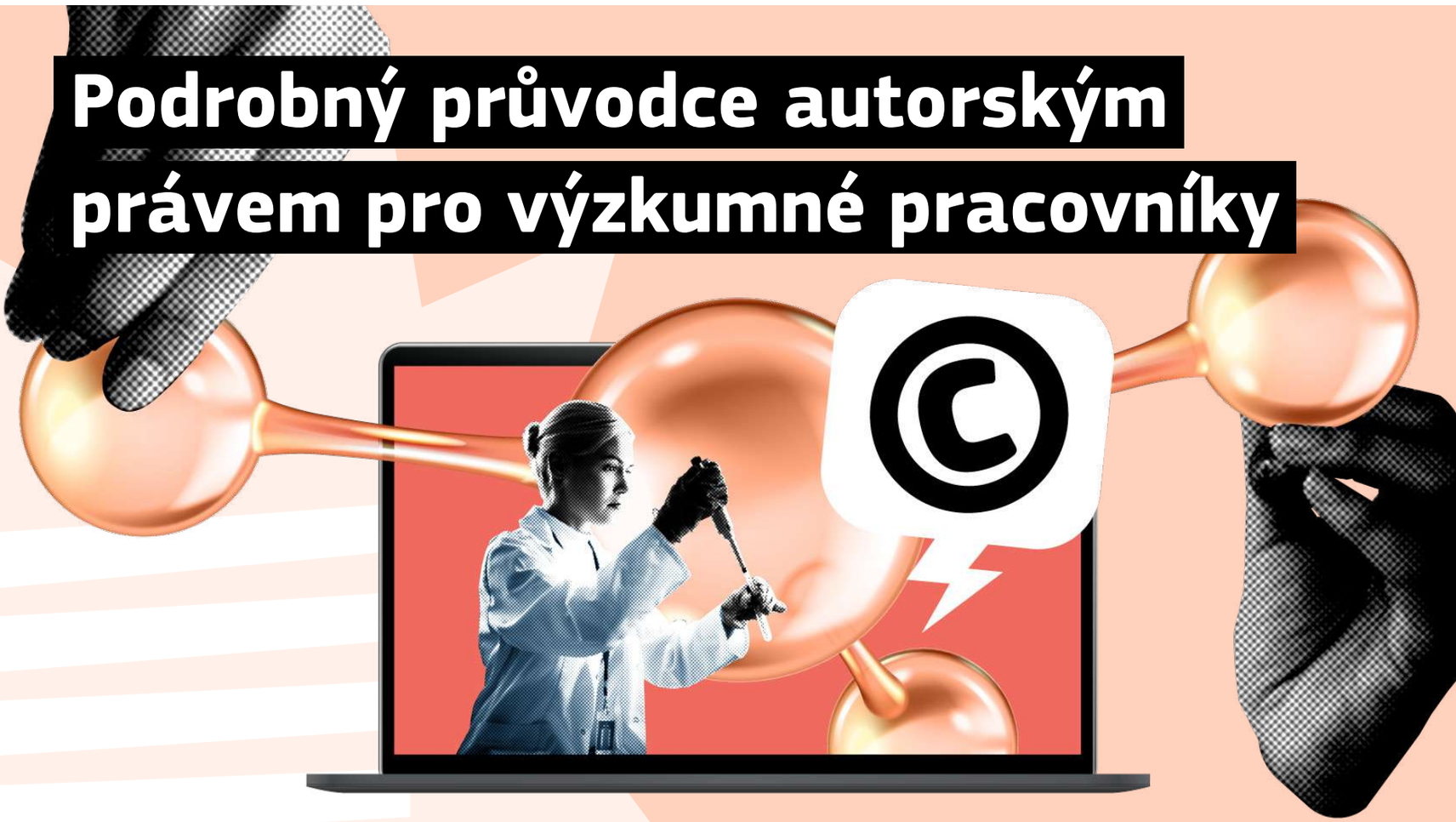

Zjednodušení opakovaného používání a sdílení výzkumného obsahu v celé Evropě

#DigitalEU

Vytvořit
Opakovaně použít
Sdílet

Proč je autorské právo pro výzkumné pracovníky důležité?

Výzkumní pracovníci jsou jak **tvůrci** poznatků v kontextu vědeckého výzkumu, tak **uživateli** prací jiných, které jsou často chráněny autorským právem a souvisejícími právy. Výzkumné publikace, obrázky, články ve vědeckých časopisech a softwarový kód, které vytvářejí nebo opakovaně používají, mohou být chráněny autorským právem.

Znalost odpovědného nakládání s autorským právem pomáhá zajistit, že budou výsledky výzkumu chráněné, přístupné, sdílené a opakovaně použitelné v souladu se zákonem. Informovanost o autorském právu také podporuje a podněcuje inovace a zajišťuje, aby se spolupráce a opakované používání opíraly o bezpečný a spravedlivý právní rámec za současného dodržování práv všech tvůrců a přispěvatelů.

Tato příručka uvádí některé **klíčové kroky**, které pomohou výzkumným pracovníkům se v této složité problematice orientovat, od zjištění stavu autorského práva k dílu až po zodpovědné sdílení výsledků výzkumu. Představuje **reálný scénář** týkající se vytváření a zveřejňování výzkumných materiálů.

Tato příručka je obecný dokument vycházející z právního rámce EU. Důležité podrobné požadavky se stanovují na vnitrostátní úrovni a mohou se v jednotlivých státech lišit. Před zveřejněním nebo opakovaným používáním digitalizovaného obsahu třetí strany se vždy řiďte legislativou platnou ve vaší zemi nebo vyhledejte rady kvalifikovaného odborníka.

Reálný scénář

Výzkumní pracovníci pracují s materiály chráněnými autorským právem dvěma způsoby. Na jedné straně jako **tvůrci** materiály chráněné autorským právem vytvářejí, například jako autoři výzkumných prací a článků v odborných časopisech nebo databázích. Na druhé straně jako **uživatelé** takové materiály často zahrnují do své práce při provádění výzkumu. Díky informovanosti o autorském právu tak mohou chránit své výstupy a zároveň odpovědně a zákonně využívat stávající materiály.

Vytvoření a zveřejnění materiálu

Z pohledu tvůrce vám autorské právo poskytuje soubor výlučných práv (včetně práva na rozmnožování díla, jeho rozšiřování a sdělování veřejnosti), která chrání vaše dílo před zneužitím, zajišťují uznání a hodnotu vašeho výzkumu v rámci spolupráce, licenčních smluv a budoucích scénářů týkajících se inovací a zhodnocení znalostí. Můžete si vybrat, do jaké míry bude zveřejnění vašeho výzkumu otevřené nebo omezené. Rozhodnutí pro otevřenou vědu může pomoci zpřístupnit výzkum širšímu publiku a zvýšit využitelnost jeho výsledků.

Nalezení rovnováhy mezi otevřenou vědou a autorským právem je ošemetná záležitost. Výzkumní pracovníci čelí strategickým rozhodnutím o tom, jak a v jakém rozsahu budou svou práci sdílet, přičemž s každou možností se pojí jasné důsledky. V řadě případů není otevřená věda pouze jednou z možností, ale rovněž povinností, kterou vyžadují financující subjekty nebo instituce. Právní oddělení vaší instituce vám může poradit, jak postupovat a čeho se vyvarovat, v čem se jednotlivá práva liší a na co se vztahují, a jak je nejlépe sdílet a chránit.

Opakované používání a sdílení materiálu

Coby uživatelé stávajícího obsahu musí výzkumní pracovníci zajistit, aby opakované používání bylo v souladu s pravidly autorského práva, licencemi nebo výjimkami.

Jaké kroky je třeba podniknout, aby bylo opakované používání zákonné?

Jaký typ díla používáte?

Výzkumní pracovníci často v rámci svých výzkumných a komunikačních aktivit (opakovaně) používají různé typy materiálů – akademické články, datové soubory, grafy, obrázky, audiovizuální materiály, terénní nahrávky a vzorky, software a digitální archivy.

Uvedení zdroje díla ve vašem výzkumu nemusí být dostačující. Předpokládat, že se jedná o volné dílo, protože jeho obsah byl již použit v jiné publikaci, zkrátka nestačí.

KROK 1

Identifikujte dílo a držitele práv

Jaký typ materiálu chcete opakovaně používat a kdo vlastní příslušná práva?

Nejlepší je ověřit vlastnictví a původ pomocí několika základních otázek.

Poznámka: Některá rozsáhlejší díla mohou také obsahovat vložený obsah, který je vlastnictvím jiných tvůrců než hlavních uvedených autorů, např. fotografie ve zprávě nebo obrázky v prezentaci PowerPoint.

Kdo dílo vytvořil nebo se na něm podílel?

- Autoři, redaktoři, překladatelé atd.
- Nakladatelé, univerzity, časopisy, instituce, organizace, společnosti atd.
- Producenti, vysílací stanice, agentury atd. (audiovizuální obsah)
- Vývojáři softwaru, fotografové, ilustrátoři, grafici, architekti atd.

Proč je to důležité?

Autorské právo je souborem práv: majetkových, osobnostních a souvisejících práv. **Autorské právo chrání jak formu vyjádření (samotné dílo, například tvůrčí obsah zachycený ve vědeckém článku), tak určité příspěvky jiných osob**, přičemž držiteli práv mohou být i jiné osoby než hlavní autor **(například hostující autoři kapitol v knize nebo najatý fotograf poskytující ilustrace)**.

Majetková práva autora

- Právo na rozmnožování díla: právo vytvářet kopie díla.
- Právo na rozšiřování: právo šířit fyzické kopie díla.
- Právo na sdělování díla veřejnosti: právo zpřístupnit dílo veřejnosti (včetně zpřístupnění online).
- Právo na úpravu: právo dílo pozměnit.

Osobnostní práva autora

- Právo osobovat si autorství: právo být uváděn jako autor díla.
- Právo na nedotknutelnost díla (zdržení se jeho nepříznivého pozměnění): právo vznést námitku proti zásahům, které by mohly poškodit dobré jméno autora.

Osobnostní práva autorovi zůstávají i po převodu majetkových práv k dílu. V některých zemích mohou zůstat platit navždy, a to i po vypršení platnosti majetkových práv. Vždy zkontrolujte vnitrostátní právní rámec.

Další související práva

- Práva producentů
- Práva vysílacích stanic
- Práva interpretů a jiných tvůrců
- Práva nakladatelů

Příklad	Jeden vědecký článek nebo učebnice může obsahovat více úrovní práv, např. novinové články, obrázky chráněné autorským právem pro jednorázové použití nebo složité ilustrované grafiky. V takových případech může být vyžadováno povolení od každého držitele práv.

PŘEJDĚTE NA KROK 2 ⇢

⇠ ZPĚT NA ZAČÁTEK

KROK 2

Zkontrolujte stav autorského práva

Je materiál stále chráněný autorským právem, nebo je volně přístupný?

V EU autorské právo obvykle platí po dobu 70 let od smrti autora.

Po uplynutí této doby ochrana autorským právem končí a dílo se stává **volným dílem** – to znamená, že ho můžete používat bez nutnosti získat povolení. Je důležité si uvědomit, že nadále mohou být uplatňována osobnostní práva.

Můžete jej digitalizovat a volně sdílet, ale doporučujeme dodržovat tyto osvědčené postupy:

- dílo jasně označte jako „volné dílo – i nadále mohou být uplatňována osobnostní práva“;
- použijte příslušné značky Creative Commons, jako je Public Domain Mark (PDM).

⇠ ZPĚT NA KROK 1

Zvláštní případy

Osiřelá díla a díla nebo jiné předměty ochrany nedostupné na trhu

Osiřelá díla a díla nebo jiné předměty ochrany nedostupné na trhu jsou dvě zvláštní kategorie materiálů chráněných autorským právem, které mohou výzkumní pracovníci opakovaně používat pouze v případě, že byly zpřístupněny oprávněnými kulturními nebo akademickými institucemi v souladu s pravidly EU. Tyto mechanismy podporují přístup k poznatkům pro výzkum a vzdělávání, přičemž zároveň respektují zájmy držitelů práv.

Potenciální osiřelé dílo: držitel práv není znám nebo jej nelze zjistit

Jedná se o díla, jejichž držitel práv je neznámý nebo není možné určit, o koho se jedná. Výzkumní pracovníci nemohou osiřelá díla sami registrovat, ale mohou zákonně používat ta, která byla zpřístupněna oprávněnými institucemi na základě výjimek z autorského práva EU.

Pokud chcete ověřit, zda bylo dílo zaregistrováno, zkontrolujte **databázi osiřelých děl EUIPO**. Pokud jej zde naleznete, lze jej obvykle použít pro nekomerční výzkumné nebo vzdělávací účely, a to s řádným uvedením autorství.

Díla a jiné předměty ochrany nedostupné na trhu

Díla a jiné předměty ochrany nedostupné na trhu jsou stále chráněna autorským právem, ale nejsou již dostupná prostřednictvím běžných komerčních kanálů (například knihy, které jsou již vyprodány, staré novinové články nebo nedostupné nahrávky).

Instituce kulturního dědictví mohou díla digitalizovat a zpřístupnit prostřednictvím dvou mechanismů: 1) kolektivní licencí nebo 2) výjimkou z autorského práva v situacích, kdy neexistují žádné reprezentativní organizace kolektivní správy (CMO), které by mohly vydávat licence.

V obou případech se mohou držitelé práv rozhodnout na tyto možnosti nepřistoupit (tj. zabránit institucím kulturního dědictví v zpřístupnění svých děl). Výzkumní pracovníci mohou opakovaně používat díla a jiné předměty ochrany nedostupné na trhu, která byla zpřístupněna v rámci některého z těchto mechanismů, obvykle pro nekomerční výzkumné nebo vzdělávací účely a s náležitým dodržením osobnostních práv.

Informace o statusu „**díla a jiné předměty ochrany nedostupné na trhu**“ musí být zveřejněny na **portále děl nedostupných na trhu EUIPO**.

Poznámka: Osobnostní práva a podmínky používání osiřelých děl nebo děl a jiných předmětů ochrany nedostupných na trhu se v jednotlivých zemích liší. Před opakovaným používáním těchto materiálů vždy zkontrolujte platné vnitrostátní předpisy a poraďte se s oddělením transferu technologií nebo oddělením transferu znalostí vaší instituce.

Pokud je potvrzeno, že se jedná o volné dílo
→ PŘEJDĚTE NA KROK 6

Pokud je dílo stále chráněno nebo si nejste jistí, případně potřebujete situaci objasnit,
PŘEJDĚTE NA KROK 3 ⇢

⇠ ZPĚT NA KROK 1

KROK 3

Nastiňte zamýšlené použití a identifikujte licence

Jak plánujete dílo použít a vztahuje se na něj licence?

S různými použitími se mohou pojit různé zákonné povinnosti. Mezi běžná použití pro akademické účely patří:

- reprodukce obsahu v diplomové práci, článku nebo na plakátě;
- použití dat nebo obsahu pro vytěžování textů a dat;
- sdílení obrázků, tabulek nebo skenů v otevřených depozitářích;
- použití médií v prezentacích, přednáškách nebo záznamech z konferencí.

U každého použití jasně popište a zaznamenejte své konkrétní záměry.

Zkontrolujte stávající licence institucí nebo nakladatelů

Před provedením dalších kroků ověřte, zda vaše univerzita, výzkumná instituce, laboratoř nebo vědecká organizace již licenci nevlastní (např. prostřednictvím předplatného knihovny, přístupu k databázi nebo smlouvy s nakladatelem).

Pokud se na vaše zamýšlené použití vztahuje licence, dodržujte přesně její podmínky a
→ PŘEJDĚTE NA KROK 6

Pokud se však na vaše použití žádná licence nevztahuje, zkontrolujte, zda se na něj nevztahuje výjimka.

PŘEJDĚTE NA KROK 4 ⇢

⇠ ZPĚT NA KROK 2

KROK 4

Ověřte výjimky

Může se vaše výzkumná činnost opírat o výjimku z autorského práva?

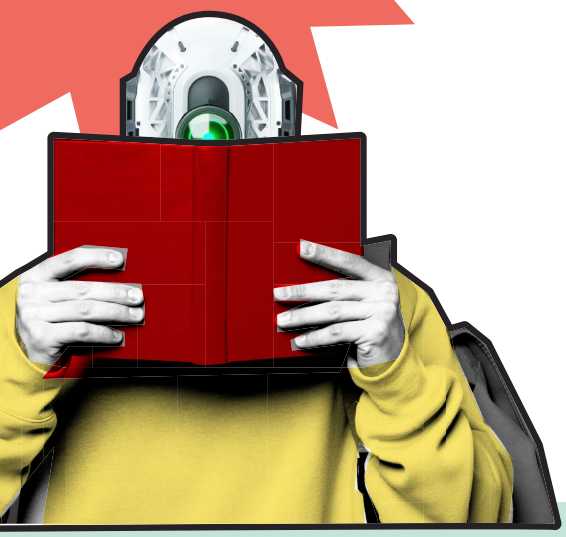

Autorské právo EU umožňuje určité použití chráněného materiálu bez povolení, **pokud jsou splněny určité podmínky**.

Běžné výjimky, které mohou být relevantní v kontextu výzkumu

- **Ilustrační účely ve výuce nebo výzkumu:** platí jako výjimka z práv na rozmnožování díla a sdělování díla veřejnosti, s výhradou vnitrostátních právních předpisů.
- **Vytěžování textů a dat pro vědecký výzkum:** platí pouze pro **výzkumné organizace** a **instituce kulturního dědictví** při jejich úsilí provádět vědecký výzkum pomocí technik vytěžování textů a dat.
- **Soukromé studium:** vztahuje se na zpřístupňování děl **institucemi kulturního dědictví pro výzkum nebo soukromé studium**.
- **Citace:** vztahuje se na použití **krátkých výňatků** pro **kritiku**, **recenzi** nebo **ilustrační účely**, pokud je řádně uvedeno autorství.

Podmínky použití v rámci výjimky pro ilustrační účely ve výuce nebo výzkumu

- Použití je určeno pro nekomerční vědecký výzkum.
- Použití je omezeno na část nebo výňatek nezbytný pro zamýšlený účel.
- Autor nebo zdroj jsou řádně uvedeni.
- Použití je v souladu s vnitrostátními právními předpisy.

Pokud je zřejmé, že výjimka platí → PŘEJDĚTE NA KROK 6

Pokud ne, PŘEJDĚTE NA KROK 5 ⇢

⇠ ZPĚT NA KROK 3

KROK 5

Získejte povolení

Jak můžete získat povolení, pokud se neuplatňuje žádná licence ani výjimka?

Pokud se na váš případ použití nevztahuje licence instituce ani výjimka pro výzkumné účely, je třeba před užitím díla získat povolení.

Obraťte se na svou výzkumnou instituci. Ta může ověřit stávající smlouvy nebo vaším jménem kontaktovat držitele práv nebo příslušnou organizaci kolektivní správy a požádat o získání licence, přičemž zajistí písemné potvrzení pro případy použití identifikované v kroku 3.

Veďte si přehledné záznamy o povoleních, licencích a korespondenci.

Po získání povolení → PŘEJDĚTENA KROK 6

⇠ ZPĚT NA KROK 4

KROK 6

Označujte a sdílejte díla odpovědně

Po vyjasnění práv nebo určení, že se na vaše zamýšlené použití vztahuje licence nebo výjimka, můžete bez obav pokračovat.

⇠ ZPĚT NA KROK 5

Dílo je nyní připraveno ke sdílení nebo užití!

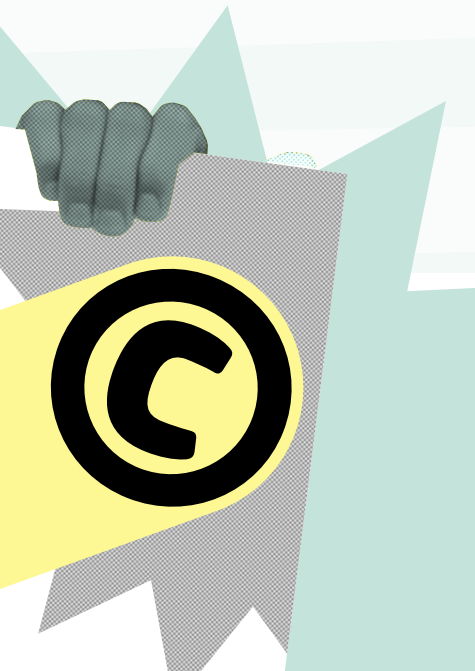

PAMATUJTE

Autorské právo je částečně harmonizováno na úrovni EU. Platný právní rámec je stanoven na vnitrostátní úrovni. Před zveřejněním nebo opakovaným používáním digitalizovaného obsahu se vždy řiďte vnitrostátní legislativou nebo vyhledejte rady kvalifikovaného odborníka.

Více informací

Více informací o autorském právu EU

Seznam licencí – Creative Commons

Vzdělávací portál Akademie EUIPO

Otevřená věda v rámci programu Horizont Evropa

#DigitalEU

© European Union, 2026. Opakované použití tohoto dokumentu se povoluje za předpokladu, že je řádně uvedeno autorství a jsou vyznačeny jakékoli změny (licence Creative Commons Attribution 4.0 International). K veškerému použití nebo reprodukci prvků, které nejsou ve vlastnictví EU, může být nutné získat povolení přímo od příslušných držitelů práv. Není-li uvedeno jinak, všechna vyobrazení jsou chráněna autorskými právy © Evropské unie.